

Duurzaam bouwen

Gebouwd om nooit te verdwijnen

Vlakbij de Keulse dom staat sinds kort een ultraduurzaam gebouw. Letterlijk, want het splinternieuwe Kolumba Art Museum is neergezet voor de eeuwigheid. Een jonge Nederlandse architect hielp mee.

Remco Tomenes
KEULEN

‘Unheimlich’, zegt de oudere dame, als ze een voorzichtig stapje doet richting het reusachtige raam op de tweede etage van het Kolumba Art museum. ‘Het is ongevaarlijk’, stelt iemand haar gerust. ‘Ja, dat kan zijn. Maar mijn hoofd zegt: uitkijken, je valt zo naar beneden.’

Raam is eigenlijk geen goed woord voor het meer dan vier bij vier meter hoge gevaarte waar ze voor staat. Het is een glazen muur, waardoor de stad als het ware het gebouw inkomt: in de diepte ligt een oud hof, even verder op verrijzen de donkergrijze torens van de Dom.

Het Kolumba Art Museum ging in september open. De bekende Zwitserse architect Peter Zumthor ontwierp het gebouw. Hij mocht er van zijn opdrachtgever, de aartsbisschop van Keulen, tien jaar over doen. Zumthor werkte hier aan met een klein team van projectarchitecten, waaronder de Nederlander Serge Schoemaker (1975).

Volgens Schoemaker, die vanaf de eerste baksteen betrokken was bij de bouw, is het gebouw een typisch voorbeeld van Zwitserse architectuur. ‘In Zwitserland is er veel aandacht voor uitzonderlijke materialen en duurzame detaillering’.

On-Nederlands

De jonge architect noemt het Kolumba museum een on-Nederlands gebouw. ‘Nederlanders zetten gebouwen neer met een levensduur van zo’n dertig jaar. Dit gebouw is neergezet voor de eeuwigheid, als een kasteel’. Dat komt onder meer terug in de massieve, zestig centimeter dikke,

speciaal in Denemarken ontwikkelde bakstenen, die uit de grond gepompte warmte en het in stand houden van de ruïnes waarop het gebouw is neergezet. Maar vooral ook in de vormgeving. ‘Het is een bepaald soort tijdloze schoonheid, dat een heel breed publiek aanspreekt’.

Dat publiek bestaat deze donkergrijze woensdagmiddag vooral uit oudere, kortgeknipte Duitse dames, die groepsgewijs door de ruimtes van het museum slenteren. Elke tentoonstellingsruimte heeft een andere hoogte en lichtinval. Maar er is ook een donk ruime, een ruimte met wanden van zwart velours en een zwarte granietvloer.

Stadsverwarming

Al die grote en kleine, soms erg hoge, ruimtes, zijn niet aangesloten op de stadsverwarming. Het hele gebouw wordt namelijk verwarmd met aardwarmte, een duurzame energievorm die in Nederland nog vrijwel niet wordt gebruikt. Een installatie pompt warm grondwater uit de grond, die in koude periodes alle ruimtes verwarmd. Nadat het water dienst heeft gedaan als verwarmingsbron wordt

De oude ruïnes moesten zoveel mogelijk intact blijven.

HELENE BINET/KOLUMBA

het weer terug de grond ingepompt.

Het tijdloze en duurzame karakter van het museum past bij de opdracht die Zumthor in 1997 meekreeg van de Keulse aartsbisschop: ‘Het museum moet een plek van traagheid en concentratie zijn’. De aartsbisschop wilde dat de kunstcollectie – een verzameling van oude en moderne kunst die al meer dan 150 jaar in bezit is van het bisdom – een nieuwe locatie zou krijgen, middenin het oude centrum van Keulen op de plek van een in de Tweede Wereldoorlog verwoeste kerk. Het historische karakter van de plek moest gehandhaafd blijven.

Terwijl de meeste platgebombardeerde plekken van Keulen in de ja-

ren na de oorlog weer snel werden volgebouwd, bleef deze plek opvallend leeg. Er werd een onbeduidend kapelletje neergezet. Bij opgravingen in de jaren zeventig ontdekten archeologen op de locatie de resten van nog een paar veel oudere kerken. Ook werden Romeinse munten en andere voorwerpen gevonden.

Ruïnehal

Die ruïnes, de resten van meer dan tweeduizend jaar Keulse geschiedenis, moesten bij de bouw van het museum zoveel mogelijk intact blijven, was de wens van de aartsbisschop. Zumthor ontwierp een museum dat tweeduizend jaar geschiedenis letterlijk in zich heeft opgenomen. Dit komt tot uiting in een sprookjesachtige ruimte – veruit de grootste en hoogste van het museum – die zich het best laat omschrijven als een overdekt ommuurd archeologisch veld.

Het is koud in de ruïnehal, want verwarming is hier taboe: de archeologische objecten moeten immers nog een paar jaartjes mee. Via een bruine houten loopbrug loop je als bezoeker langs de resten van kerkmuren, het na de oorlog gebouwde kapelletje en langs ontelbaar veel stukjes vaas, beeld en andere resten. Geluiden van de straat dringen door tot deze kerkachtige hal, omdat er gaten in de muren zitten: op sommige plekken zijn bewust bakstenen weggelaten. Maar er klinkt ook vreemdsoortige, zachte muziek, een

akoestisch kunstwerk als onderdeel van de architectuur.

Het Kolumba Museum is het laatste gebouw dat Zumthor heeft opgeleverd. Hij werkt alweer aan nieuwe projecten in zijn atelier in de Zwitserse Alpen, vertelt Schoemaker, die zelf na zijn leerperiode bij Zumthor een architectenbureau in Amsterdam startte. Zumthor is ook bezig met een Nederlands project, namelijk de herontwikkeling van de Meelfabriek in Leiden. De bouwwerkzaamheden beginnen in 2009.

Het is te hopen dat hij in dat complex een ruimte maakt, die de sfeer benadert van de leeskamer van het Kolumba Museum. Want dat is een plek die je het liefst zo dicht mogelijk bij je hebt. De leeskamer heeft iets van een lounge-ruimte, maar doet ook denken aan een Engelse herenclub. Maar de zo’n zes meter hoge leeskamer, die volledig in het bruin is uitgevoerd, heeft vooral iets totaal eigens. De donkerbruine mahoniehouten muren, de vloer, de leren stoelen met smalle leuningen en de brede vensterbank met daarin bruine kussentjes, zorgen voor een sfeer die ergens tussen unheimlich en gezellig in zit. Deze woensdagmiddag zijn het vooral weer de kortgeknipte Duitse Dames die aan de tafels in de kamer zitten. Het is jammer dat architect Zumthor er niet bij is, want één van de dames, spreekt zijn gedachten uit. ‘Weet je wat het met een tijdloos gebouw als dit is? Dat blijft mooi.’ 1

Op de locatie bevonden zich resten van oude kerken.

HELENE BINET/KOLUMBA

Religie

COKE DROPT SCIENTOLOGY

Coca Cola doneert niet meer aan de stichting The Way to Happiness in Pakistan omdat deze gelieerd zou zijn aan de Scientology Kerk. De stichting verzorgt onder meer blindenonderwijs in Pakistan. Coca Cola is door een anonieme tip op de hoogte gebracht en zegt nooit geweten te hebben dat The Way to Happiness aan de omstreken sekte was verbonden. Het bedrijf zegt zich op een enkele wijze te willen associëren met religie.

Milieu

BOEING VAN VIRGIN VLIEGT MET GROENE BRANDSTOF

De Britse vliegmaatschappij Virgin Atlantic heeft gisteren de eerste commerciële vlucht op biobrandstof uitgevoerd. Een Boeing 747 van Virgin vloog van de Londense luchthaven Heathrow naar Schiphol. Het betrof een proefvlucht, bedoeld om aan te tonen dat biobrandstoffen minder kooldioxide produceren dan gewone vliegtuigbrandstof. Wetenschappers hebben daar hun twijfels over uitgesproken. ‘De demonstratievlucht zal ons

cruciale kennis opleveren die we kunnen gebruiken om onze uitstoot van koolstofdioxide drastisch te verlagen’, zei Virgin-baas Richard Branson voor het toestel opsteeg. Het zal volgens Virgin weken duren voor duidelijk is of de vlucht inderdaad schoner was dan andere vluchten. Een van de vier tanks was gevuld met biobrandstof, een mengeling van kokos- en babassu-olie.

DILEMMA

KINDEREN?

Natasja van den Berg,
co-auteur van Praktisch
Idealisme en hoofdredacteur
van JuistNu.nl

111

Religie (1)

‘We hebben net genoeg religie om elkaar te haten, maar niet genoeg om elkaar lief te hebben.’
Jonathan Swift, schrijver (1667-1745)

Religie (2)

‘Het wezenlijke van een volwassen, volgroeide religie is dat zij iets zegt, maar iets anders bedoelt.’
Gerard Reve, schrijver (1923-2006)